Asia: VNS 9/2024 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko. Teema: mm. kansainvälisiin tehtäviin varautuminen

1.Puolustusselonteosta yleisesti

Reserviläisliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston puolustusselonteosta VNS 9/2024 vp painopisteenä kansainvälisiin tehtäviin varautuminen. Reserviläisliitto on reilun 50 000 jäsenen muodostama keskusjärjestö. Liiton tehtävänä on toimia jäsenyhdistystensä aatteellisena ja toiminnallisena yhdyssiteenä valtakunnan turvallisuutta edistävää toimintaa tukien.

Puolustusselonteko on perusteellisesti laadittu ja kokonaisuus on hyvä. Selonteon tiivistelmässä on hyvin kuvattu keskeiset linjaukset, jatkumo ja muuttunut toimintaympäristö. Joskin toimintaympäristö on parhaillaan murroksessa, minkä heijastusvaikutukset eivät ole välttämättä positiivisia. Selonteossa on tuotu laajasti esille maanpuolustustahdon merkitys, pitkäjänteinen ja johdonmukainen asevelvollisuuden kehittäminen, liittoutumiseen liittyviä asiakokonaisuuksia, kuten asevelvollisten käyttö kaikissa eri tehtävissä, taloudellisten resurssien sekä infrastruktuurin merkitys kokonaismaanpuolustuksessa.

Suomen integroitumisen Natoon todetaan aiheuttavan puolustukselle merkittäviä lisäkustannuksia. Lisäkustannukset saavutettavaan hyötyyn nähden ovat liiton näkemyksen mukaan suuremmat kuin olemalla liittoutumaton kansakunta nykyisessä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa. Kuten selonteossa todetaan, on pitkäjänteinen investoiminen puolustukseen aina edullisempaa kuin konfliktiin joutuminen. Myös Ukrainan tukeminen on Suomen etu.

Haasteeksi muodostunee kaikkien selonteossa esitettyjen toimenpiteiden vaatimat resurssit ja aikataulutus. On ensiarvoisen tärkeää, että puolustuselonteko on ylivaalikautinen pitkäjänteisen ja johdonmukaisen toteutuksen mahdollistamiseksi aina 2030-luvulle saakka. Talouteen liittyvät linjaukset; ylivaalikautinen budjetti, vähintään Naton määrittelemä taso sekä toiminnan, henkilöstön, materiaali-investointien ja Nato-velvoitteiden välinen tasapaino ovat perusteltuja.

Linjaus puolustusbudjetista Naton määrittämälle tavoitetasolle pysyvästi on perusteltua ja se tulee olemaan julkisten lähteiden perusteella yli 3 % BKT:stä. Selonteossa on huomioitu myös mahdollisuudet hyödyntää Naton yhteisrahoitusta, DCA-sopimusta sekä EU:n monivuotista rahoitus vuosille 2028–2034. Yhdysvaltain kanssa laaditun DCA-sopimuksen osalta on varmistettava, että siihen ovat molemmat osapuolet sitoutuneita jatkossakin tarvittaessa yhteistyössä muiden pohjoismaiden kanssa, jotka ovat laatineet vastaavanlaisen sopimuksen.

Reserviläisliitto | Döbelninkatu 2, 00260 Helsinki | (09) 4056 2040 | toimisto@reserviläisliitto.fi

Edellä esitetyt asiakokonaisuudet asettavat haasteita, mutta myös mahdollisuuksia selonteon toteuttamiselle ja aikataululle nähtävissä olevassa valtiontalouden tilanteessa. Ylläpidettäviä ja kehitettäviä asioita on paljon. Resurssien selkeä priorisointi ja aikataulutus ovat erittäin tärkeitä selonteossa esitettyjen asioiden käytännön toteuttamiselle.

Selonteossa ei ole esitetty mitään alustavia kustannuslaskelmia esimerkiksi esitetyllä nelijaolla suunnitellusta toteutuksesta vaikka edes nykyisellä budjettikehyksellä. Selonteossa todetaan, että yksityiskohtaiset rahoituspäätökset tehdään osana julkisen talouden suunnitelmaa sekä talousarvioesitysten laatimista. Tämä koskee erityisesti kansainvälisiin tehtäviin varautumista ja toimintaa sekä niissä tarvittavia resursseja.

2.Vapaaehtoinen maanpuolustus

Selonteossa todetaan, että asevelvollisten kouluttamiseen kohdennetaan tulostavoitteiden edellyttämät resurssit ja rahoituksen raameissa kehitetään palvelussuhteita ja etuisuuksia. Asevelvollisuuteen ja vapaaehtoiseen maanpuolustustyöhön liittyvät asiat ovat kannatettavia, joskin niitä on käsitelty ilman konkreettisia resurssitarpeita.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitetila -raportti ja sen suositusten käyttöönotto vaikuttavat jatkon osalta tuleviin toimenpiteisiin, aikatauluihin sekä tarvittaviin resursseihin. Vapaaehtoisella maanpuolustustyöllä on todettu olevan merkitystä, joten on myös suotavaa, että siihen kohdennetaan resursseja nykyistä enemmän. On ensiarvoinen tärkeää, että Reserviläisliitto on mukana lainsäädäntötyössä.

Maapuolen hankinnat ovat mittavat selontekokaudella. Yksittäisen taistelijan varustuksen osalta olisi syytä huomioida jo hallitusohjelman kirjaus verovähennyksen tai vastaavan tuen hyödyntämiseksi niiden varusteiden osalta, mitkä ovat yhteensopivia Puolustusvoimien materiaalin kanssa, kuten esim. luotiliivit ja kypärät. Kustannusvaikutuksiltaan tämä on pieni kulu valtiolle, mutta sillä on maanpuolustustahtoa kohottava vaikutus ja hankintojen suuntautuessa kotimaahan on sillä myös työllistävä vaikutus.

Hallitusohjelman mukaisesti on jatkettava konkreettisia toimenpiteitä ampumarataverkoston kehittämiseksi. Kokonaisvastuu tulee siirtää sisäministeriölle.

Liiton saama valtioapu on ollut vuositasolla 32 000 euroa ennen vuotta 2022. Sitä korotettiin 82 000 euroon vuosille 2022–2026. Toiminnan volyymin kasvaessa ja liiton toiminnan lisääntyminen käynnistyneessä Naton kansainvälisessä reserviläistoiminnassa edellyttävät liiton valtionavun tason nostoa vuositasolla noin 200 000 euroon. Toiminnalle on Puolustusvoimien hyväksyntä ja tuki.

Reserviläisliitto | Döbelninkatu 2, 00260 Helsinki | (09) 4056 2040 | toimisto@reservilaisliitto.fi

3.Asevelvollisten käytöstä

Selonteon kirjaus henkilöstöstä ja sen käytettävyydestä sekä harjoitustoiminnasta ovat perusteltuja. Myös asevelvollisten käyttöä nykyistä laajemmin tullaan edistämään, mikä on perusteltua.

Osa näistä muutoksista on huomioitu jo lausunnolla olleessa lakiesityksessä laiksi Puolustusvoimista (HE 6/2025). Nyt käsittelyssä olevassa esityksessä varmistetaan käytännössä asevelvollisten osalta nykytilan säilyttäminen täydennettynä 62 § ja 78 §:iin tehdyillä perustelluilla tarkennuksilla. Muotoilu vastaa lain 2 §:n ensimmäisen momentin mukaista Puolustusvoimien päätehtävää.

Lakiesityksestä ei avaudu tai ei ainakaan käsitellä vielä selkeästi asevelvollisten näkökulmasta 2 §:n toisen momentin mukaista tehtävää: ”Pohjois-Atlantin liiton yhteinen puolustus, johon kuuluvat: a) Suomen ja muiden Pohjois-Atlantin liiton jäsenvaltioiden puolustaminen aseellisia hyökkäyksiä vastaan yhteistyössä niiden asevoimien kanssa; b) Suomen ja Pohjois-Atlantin liiton yhteisen puolustuksen ja puolustuskyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen”.

Esityksessä HE6/2025 mainitaan kyllä osallistumisesta Pohjois-Atlantin liiton yhteisen puolustuksen tehtävään. Siihen ja muihin kansainvälisiin tehtäviin osallistuvalla asevelvollisella tulee olla asianmukainen ja vähintään kyseisen tehtävän vaativuuden edellyttämä koulutus. Määrääminen kyseisiin tehtäviin edellyttäisi edelleen nimenomaista suostumusta. Suostumuksen tulee olla yksilöity. Asevelvollisen tulee suostumusta antaessaan ymmärtää tehtävän sisältö ja suostumuksen vapaaehtoisuus. Edellä esitetyt tarkennukset ovat perusteltua.

Jatkon kannalta on keskeistä se, milloin tulevat käsiteltäväksi Suomen alueen ulkopuolella Naton viitekehyksessä toteutettavat ”vaarallisemmat” tehtävät, joihin todennäköisesti tultaneen käyttämään kantahenkilökunnan lisäksi myös reserviläisiä.

Esityksessä ei ole luonnollisesti huomioitu vielä eduskunnan käsittelyssä olevaa puolustusselontekoa 2024. Siinä on linjauksia, joilla on vaikutusta sellaisenaan ainakin lakiin puolustusvoimissa, asevelvollisuuslakiin ja kriisinhallintalakiin. Esityksessä todetaan, että henkilöstön ja asevelvollisten asemaa tarkastellaan erillisessä hankkeessa. Liitolla ei ole tietoa kyseisestä hankkeesta. Palkatun henkilökunnan määrän lisäämisen ohella on huomioitava myös reserviläisten osaamisen hyödyntäminen ja heidän käytettävyytensä henkilöstövajeen parantamiseksi antamalla muun muassa aikaisempaa enemmän vastuuta myös kansainvälisistä tehtävistä. Selonteossa esitetyn henkilöstömäärän lisääminen ilman, että hyödynnetään reserviläisiä ei ole käytännössä mahdollista.

Reserviläisiä on jo nyt lähetetty komentorakenteen tehtäviin, ja hakijoita oli runsaasti. Upseerien osalta on tarkistettava määräaikaisen reserviupseerin (MARU) tehtävään määräämiseen liittyvää asetusta siten, että se mahdollistaa myös reservin majurin lähettämisen komentorakenteen tehtäviin. Määräaikaisia aliupseeritehtäviä on myös tarjottava reserviläisille, joilla on tehtäviin tarvittava osaaminen.

Reserviläisliitto | Döbelninkatu 2, 00260 Helsinki | (09) 4056 2040 | toimisto@reservilaisliitto.fi

Päätökset Naton rauhanajan ja eri organisaatioiden johtamiin kriisinhallintaoperaatioihin tehdään aina erikseen. Selonteossa on todettu, että resurssit voivat aiheuttaa muutoksia painotuksiin. Reserviläisillä on halua osallistua jatkossakin operaatioihin. Ehdot tulee olla operaatioissa vastaavat kuin kantahenkilökunnallakin perustuen vapaaehtoisuuteen. Sen jälkeen, kun sitoumus on allekirjoitettu, on se velvoittavaa. Se, miten tulevat joukot muodostetaan, vaikuttaa oleellisesti henkilöstöön, asevelvollisuuteen ja resursointitarpeisiin.

4.Yhteenveto

Selonteon jalkauttaminen ja sen vaatimat jatkotoimet tulevat vaatimaan kattavaa yhteistyötä eri valtionhallinnon ja kokonaismaanpuolustuksen toimijoiden kanssa sekä kansainvälisessä viitekehyksessä mukaan lukien huoltovarmuus.

Liitto toivoo, että jatkovalmisteluihin ja eri työryhmiin otetaan mukaan liiton edustus antamaan panoksen selonteossa esitettyihin, erityisesti asevelvollisia koskeviin kokonaisuuksiin. Lainsäädäntöuudistusten keskeinen asia on varmistaa henkilöstön osallistuminen Naton eri tehtäviin. Ainakin yhteispohjoismaisessa toiminnassa toimivaltuuksien ja käytäntöjen olisi hyvä olla yhdenmukaisia.

Yhteenvetona voidaan todeta, että selonteon toteutuminen on pitkälti sidoksissa taloudellisiin resursseihin ja siihen, kuinka paljon yhteiskunta on valmis sijoittamaan turvallisuuteen. Rahoituksen tason varmistuessa selontekoa tulee tarkastella resurssipohjaisesti talousarvioesityksiin liittyen.

Kari Salminen
Puheenjohtaja
Reserviläisliitto ry

Minna Nenonen
Toiminnanjohtaja
Reserviläisliitto ry

Reserviläisliitto | Döbelninkatu 2, 00260 Helsinki | (09) 4056 2040 | toimisto@reservilaisliitto.fi